

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Rebecca Peets

Taluõuel paiknevate rehemaja ja aida seisukorra analüüs ja ettepanekud säilitamiseks

Pärnu maakond, Lääneranna vald, Hõbesalu, Pannika

2022/2023 õppeaasta
Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituse lõputöö

Tallinn 2023

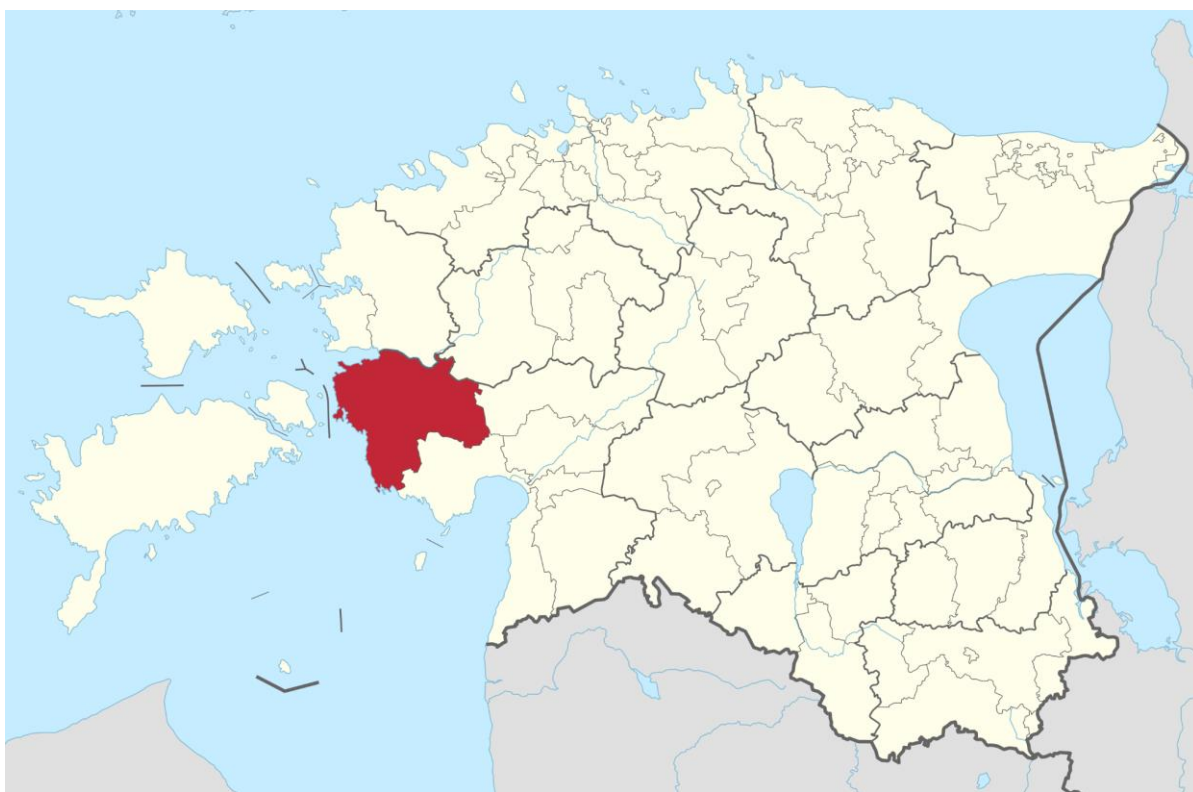
SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. AJALOOLINE ÜLEVAADE	6
1.1 KRUNDI OMANDI AJALUGU	6
1.2 AJALOOLISTE KAARTIDE ANALÜÜS	7
1.3 AJALOOLISED JOONISED JA ANDMED	8
2. HOONE MATERJALIKASUTUSE JA TEHNILISE SEISUKORRA KIRJELDUS, SÄILITAMISE ETTEPANEKUD	13
2.1 ELAMU JA GARAAŽ	13
2.1.1 VUNDAMENT	14
2.1.2 PÕRAND	15
2.1.3 VÄLISSEIN	16
2.1.4 SISESEINAD- JA VIIMISTLUS JA VAHELAGI	18
2.1.5 KATUS JA KORTSEN	19
2.1.6 AVATÄITED	20
2.2 AIT	22
2.2.1 VUNDAMENT	23
2.2.2 PÕRAND	24
2.2.3 VÄLISSEIN	24
2.2.4 SISESEINAD- JA VIIMISTLUS JA VAHELAGI	27
2.2.5 KATUS	27
2.2.6 AVATÄITED	29
3. VÄÄRTUSED	30
4. KOKKUVÕTE	32
5. KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD	33
6. LISAD	35

Sissejuhatus

Käesolevas dokumendis tegeleb autor perekonna taluõuel paiknevate hoonete seisukorra dokumenteerimisega ning pakub välja ettepanekud käesolevate hoonete taastamiseks ja säilitamiseks. Töö eesmärk anda lühiülevaade objekti ajaloost, tehnilisest seisukorrast ja väärtuslikest detailidest. Selle tulemusena valmivad ettepanekud objekti restaureerimisele, säilitamisele ja rekonstrueerimisele.

Objekt asub Pärnu maakonnas Lääneranna vallas Hõbesalu külas, katastriüksusel (86301:001:0164)

Joonis 1. Lääneranna vald (märgitud punasega) Eesti kaardil¹

Varem asus projektala Varbla vallas, kuid Hanila, Koonga, Lihula ja Varbla ranna ühinemisel koondus see 2017. aastal Lääneranna vallaks.

¹ https://et.wikipedia.org/wiki/Lääneranna_vald

Projektala andmed:

- Maakasutuse sihtotstarve: Maatulundusmaa 100%
- Katastriüksuse pindala: 12.22 ha
- Kuuluvus: Eraomand
- Katastriüksusel asub 2 hoonet: Elamu ja ait (kuur on maha põlenud)

Joonis 4. Hoonestuse paiknemine maastikul⁴

Joonis 5. Projektala asukoht seoses Illuste mõisaga⁵

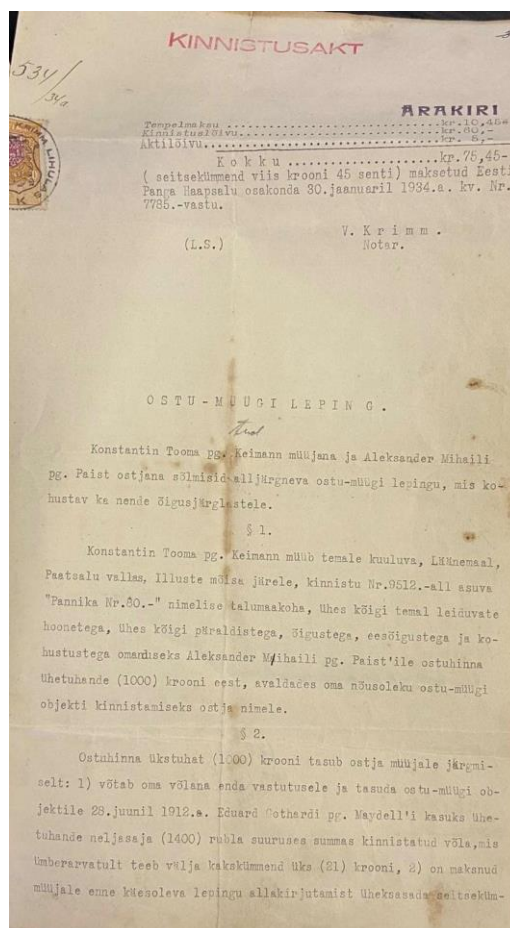
4 GIS <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>

5 GIS <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>

1. Ajalooline ülevaade

1.1 Krundi omandi ajalugu

Objekt on minu perekonna käes olnud 1934. aasta 5. veebruarist. Elamu, rehetuba, rehealune, ait ning kuur valmisid 1922. aastal ning tuulekoda 1923. aastal. Hoone on kantud ka kultuurimälestiste registrisse Kesk-Läänemere programmi andmete kogumiste käigus. Objekti valis autor selle pärast, et omab käesoleva hoonega perekonnalast sidet. Hoone ostis minu vaarisa Aleksander Paist 1934. aastal Konstantin Keimannilt 1000 krooni eest. Sellel hetkel oli talukohta nimi Pannika Nr 80, mis müüdi Illuste mõisa maadest. Müügilepingus on märgitud, et talumaakoht müüdi koos kõigi temale leiduvate hoonetega- ühes kõigi päraldistega, õigustega, eesõigustega ja kohustustega. Elamust, mille moodustasid rehetuba ja rehealune on säilinud ainult üks osa maakivi seina ning reheahi (mis sai veekahjustusi). Ülejäänud osa põles 1980ndatel maha ning ehitati uuesti üles arhitekt Heino Parmase eestvedamisel. Kuur põles maha hiljem, 2003. aastal ning seda uuesti üles ei ehitatud. Seega on ajalooline rehealune säilinud, kuid nõukoguaegne ülesehitamine on hoone ilmet muutnud. Tänapäevaks ei ole taluhooned kasutusel ning vajavad kahjustuste likvideerimist.

Joonis 6. Kinnitusakt⁶

6. 1342 Hõbesalu küla, Pannika. Rahvusarhiiv. Fondi nr 1184. Nimistu nr 2. Toimiku nr 12038, lk 5

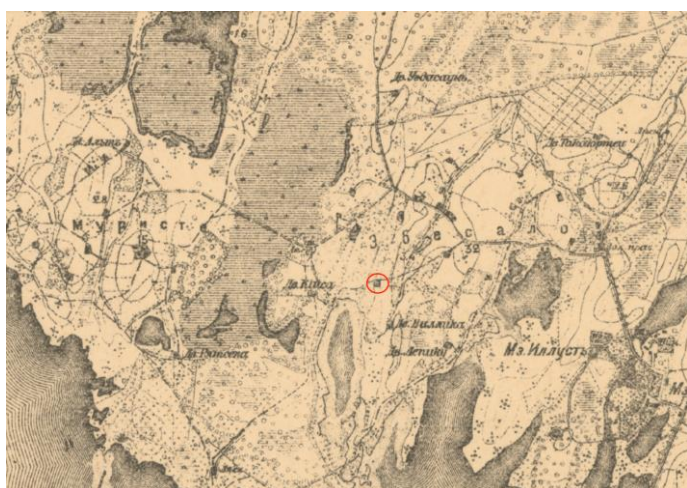
1.2 Ajalooliste kaartide analüüs

Esimesed kindlad teadaolevad ehitusaastad on 1922 ja 1923, kuid mõningad viited näitavad ka võimalikku varasema hoonestuse olemasolu. Näiteks on dokumentides välja toodud, kuidas talust on müüdud üks tuba, mille on 1911. aastal mõõtnud L.K.Bušman. Seoses ümbritseva hoonestusega vaatame hoone kujunemist läbi ajalooliste kaartide.

Ajaloolistel kaartidel on objekti näha esimest korda 1867. aastal Kolmeverstalisel kaardil (1866-1915), seega võib oletada, et enne 1922. aastal valminud hooneid võis seal ka varasemalt hoonestus olla. Vaatlusala kuulus sellel hetkel Illuste alla ning võib arvata, et oli osa Illuste mõisa maadest.

Joonis 7. 1867. aasta kaart⁷

Joonis 8. 1909. aasta kaart⁸

Joonis 9. 1903. aasta kaart⁹

7 Maa-ameti ajalooliste kaartide kaardirakendus <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>

8 Maa-ameti ajalooliste kaartide kaardirakendus <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>

9 Maa-ameti ajalooliste kaartide kaardirakendus <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>

RUUMIDE EKSPLIKATSIOON

24

KORTERI NR.	RUUMI NR.	RUUMI NIMETUS	PINNA ARVUTAMISE AVALDIS	HOONE ÜLDPIND M ²						MÄRKUSED	
				KOKKU	SELLEST						
1	2	3	4		5	6	7	8	9	10	11
	1	TUULEKODA	1.70 x 3,54	6,0	6,0					6,0	
	2	TUBA	5.15 x 5,38 - 0,64 x 0,80 - - 0,66 x 0,70 - 1,62 x 0,44	26,0	26,0	26,0			26,0		
	3	TUBA	2,38 x 3,36	8,0	8,0	8,0			8,0		
	4	TUBA	2,40 x 3,07 - 1,28 x 0,27	7,0	7,0	7,0			7,0		
	5	KÖÖK	7.73 x 5.89 - 1.05 x 0.50 - - 1.60 x 0.08 - 2.60 x 1.80 - - 2.20 x 1.27	37,4	37,4				37,4	37,4	
	6	PANIPAİK	2,07 x 2,78	5,8						5,8	
	7	PANIPAİK	2,62 x 0,92	2,4						2,4	
	8	KÄIMLA	0,90 x 1,50	1,4						1,4	
	9	GARAAZ	8,20 x 7,25 + 1,12 x 1,22 + + 1,70 x 2,33	64,8					64,8	64,8	
ELAMU KOKKU:				158,8	158,8	41,0			78,4	117,8	

PÄRNU TEHNILISE INVENTARISEERIMISE BÜROO

MAJAVALDUSE ASUKOHT: PÄRNU MAAKOND VARBLA K/N HÖBESALU KÜLA

MAJAVALDUSE VALDAJA: KRILLO MILVI ALEKSANDRI T.

EHITISE NR.	EHITISE NIMETUS	PÕHIKOR- RUSTE ARV	VÄLISSEINTE MATERJAL	KATUSE KATTE- MATER- JAL	KALLE KRAADI- DES	KATUSE PIND M ²	EHITUS- ALUNE PIND M ²	HOONE MAHT M ³	TÄISEHI- TATUD PIND M ²	MÄRKU- SED
1	ELAMU-GARAAZ	1	RÖHTPALK	ETERN.	40	289	170,2	524	195,8	
2	" " KUÜN	1	ÜHEKORDNE LAUD	ETERN.	45	57	37,8	95	37,8	
3	AIT	1	RÖHTPALK	ETERN.	45	64	42,2	89	42,2	
4	KAEV		MAAKIVI						0,8	

KRUNDI PIND		M ²	KASUTATAV	MAA-ALA	M ²	TÄISEHITATUD	%
ZUHATAJA	L. PAIS	<i>Alas</i>	16.11.90	INV. TOIMIK NR. 1342	FORM. ARV 4	MÖÖT 1:500	
PLAANISTAJA	E. JÕGI	<i>E.J.</i>	16.11.90	TÖÖ NR. 342	LEHT. ARV 1	MÖÖT 1:100	

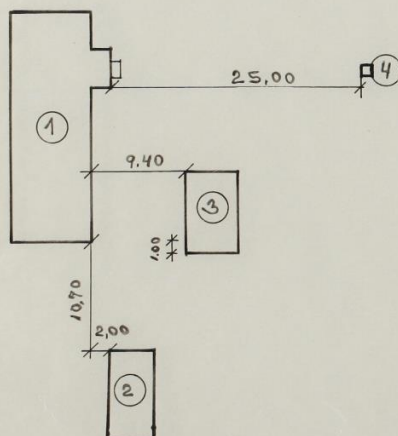
Joonis 11. 1990. aasta ruumide eplikatsioon¹¹

1990. aasta eksplikatsioonis tuleb välja, kuidas aida ja küüni rookatused on üle tehtud eterniidiga.

11. 1342 Hõbesalu küla, Pannika. Rahvusarhiiv. Fondi nr 1184. Nimistu nr 2. Toimiku nr 12038, lk 24

LEHT -1-
PÄRNU MAAKOND
VARBLA KJN
HÖBESALU KÜLA

ASENDIPLAAN

Joonis 12. 1990. aastal mõõdetud asendiplaan¹²

1990. aastal mõõdistatud asendiplaan

1- Elamu ja garaaž

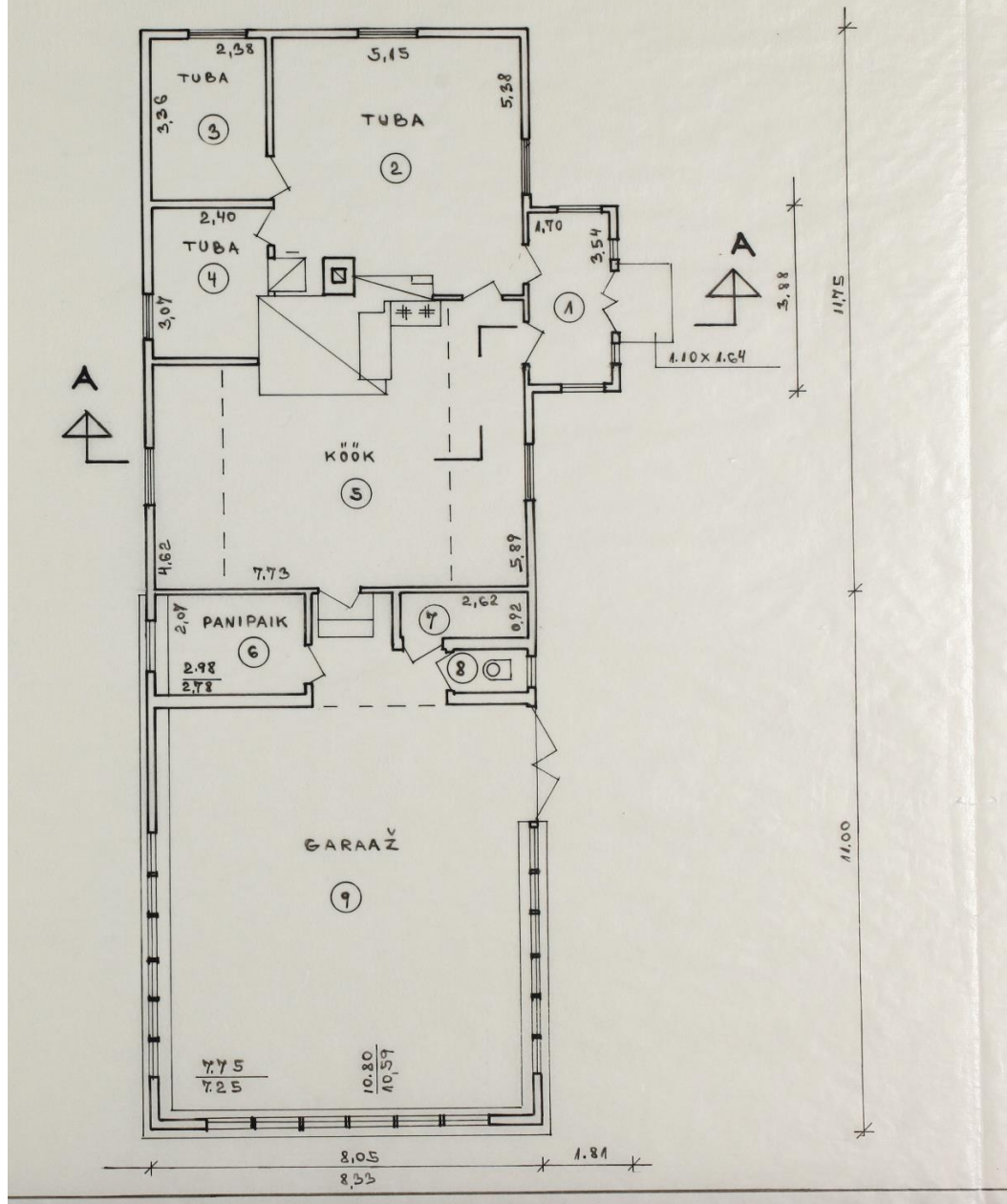
2- Küün

3- Ait

4- Kaev

12. 1342 Hõbesalu küla, Pannika. Rahvusarhiiv. Fondi nr 1184. Nimistu nr 2. Toimiku nr 12038, lk 1

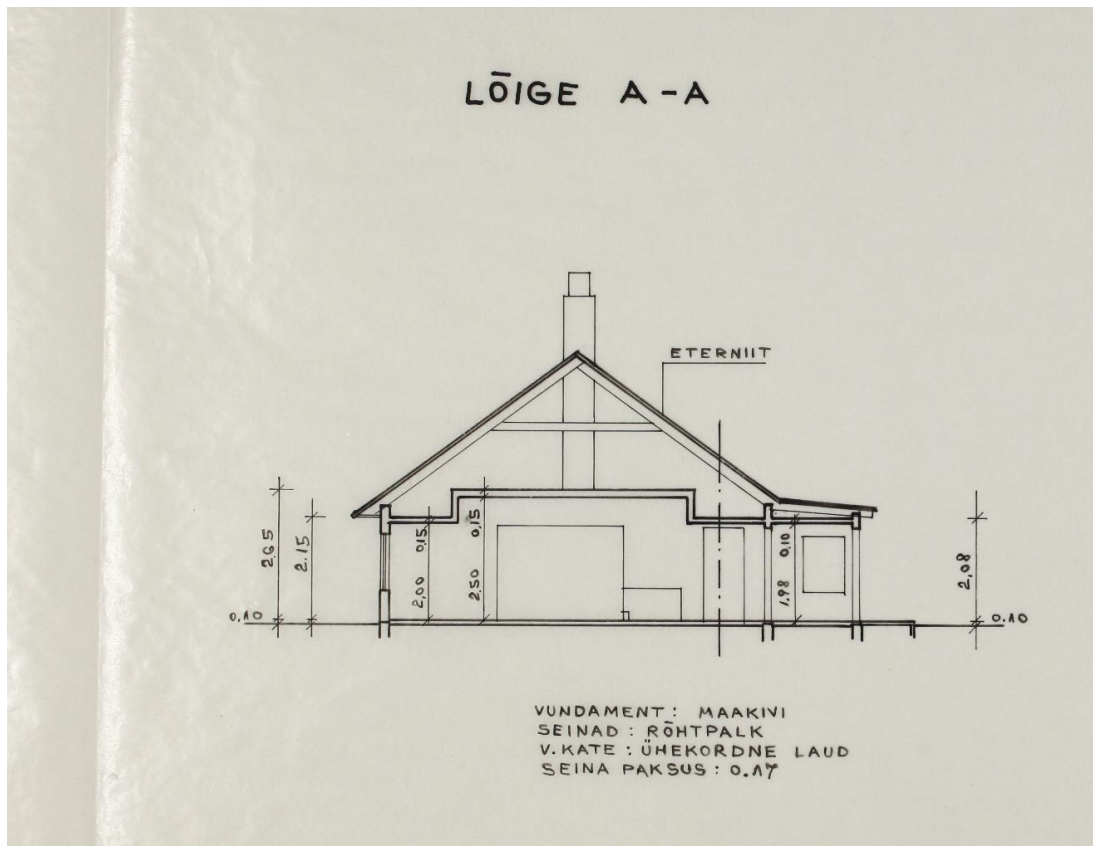
ELAMU - GARAAŽ PLAAN

Joonis 13. 1990. Aastal mõõdetud elamu ja garaaži plaan¹³

Köögis asuv rehetoa ahi on säilinud, kuid selle kohal asuvad reheparred hävisid põlengus. Kunagise betoonpõranda peale on paigaldatud 30x30 plastmassplaat ning sellel omakorda linoleum.

13.1342 Hõbesalu küla, Pannika. Rahvusarhiiv. Fondi nr 1184. Nimistu nr 2. Toimiku nr 12038, lk 2

Joonis 14. 1990. aastal mõõdetud lõige A-A¹⁴

Algne poolkelpkatus on asendatud madalama viilkatusega, mis algsest katusest erineb. Hoone südameks on reheahi, mille kohal kuivasid partel viljad ning kus mina nooruspõlves suveõhtuid veetsin. Reheahi on väga väärtuslik rehetoa element, mille ümber on koondunud kõik ruumid.

2. Hoone materjalikasutuse ja tehnilise seisukorra kirjeldus

2.1 Elamu ja garaaž

Uuritav objekt on põlengus kaotanud katuse ning selle tulemusena on muudetud avatäiteid, hoone kõrgust ning materjale. Hoone plaanilahendus, vundament ning seinad on säilinud algupärastena. Hoolimata põlengust ja nõukogudeaegsest kihistusest on tuntav rehetoa ja rehealuse olemasolu.

Joonis 15. Elamu ja garaaži hoone hoovi poolt¹⁵

Pildil on näha, kuidas maakiviseina kohale on lisatud lintaken, et tuua valgust ruumi sisse. Aknavad on suurendatud või juurde lisatud. Rõhtpalk on löödud üle laudisega ning laudise ja rõhtpalgi vahel on kasutatud seinte alaosas palkide kaitsmiseks niiskuse eest plekki. Katuse on eterniidist ning ehitatud madalam kui esialgselt oli.

¹⁵ Autori pildikogu

Joonis 16. Elamu ja garaaži hoone sissesõidu poolt¹⁶

2.1.1 Vundament

Hoone on rajatud madalale maakivist vundamendile. Pärast põlengut toestati vundamenti mõnest kohast betooniga, kuid seda ei ole välisvaatlusel näha. Reheeluse osas on maakivid laotud otse maapinnale. Elamu osas on suured maakivid nurkades ning vahepealne osa on tihendatud kividega. Mere ääres paljandub kivi palju ning seega on loogiline hoones selle kasutamine. Sokkel on madal ning maakividest. Osati on see seguga seotud ning krohvitud. Selle seisukord on halb, sest praktiliselt maapeal seda näha ei ole. Vundament pole visuaalsel vaatlusel võimalik näha ning selletõttu pole võimalik sekkumiseta selle olukorda analüüsida.

Joonis 17. Põlenud kuuri soklikivi säilmed¹⁷

¹⁶ Autori pildikogu

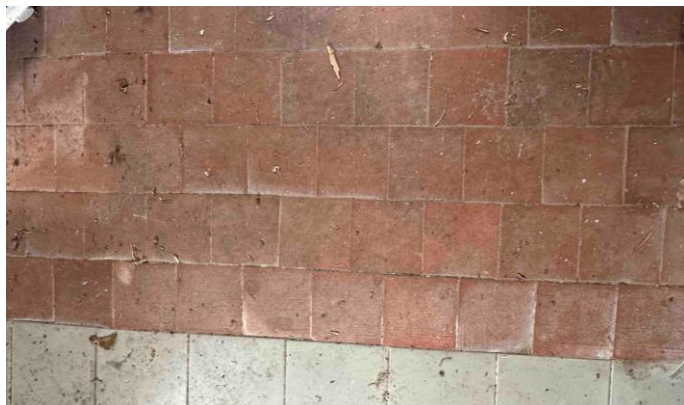
¹⁷ Autori pildikogu

Säilitamise ettepanekud:

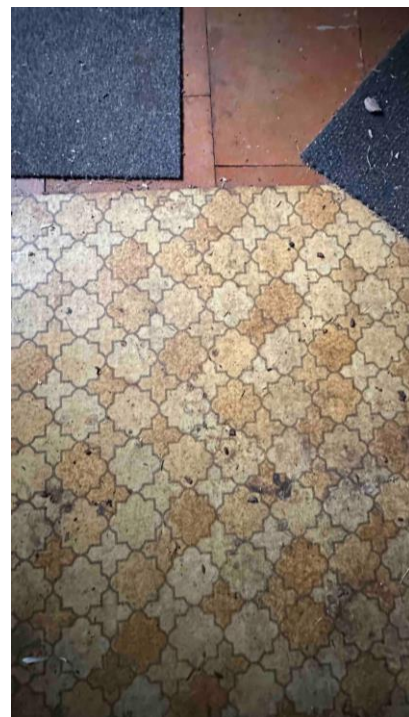
Maakivist vundamendi seisukorda peab kontrollima ning seda korrastama ja allavundeerima. Peab välja selgitama kas hoones on suured vajumid ning kas vajumine veel kestab. Kui maapinna vajumid on suured, tuleks seda toetada näiteks betoonvundamendiga. Seejärel peab leidma probleemide tekkepõhjused. Niiskuse korral peab pinnasekalletega vee hoonest eemale juhtima ning kui sellest ei piisa, peab paigaldama drenaaži hoone perimeetrile. Kõige olulisemad kohad on nurgad, sest need on kõige enam ilmastikuga kokkupuutuvad. Kui nurgakivi on nihkunud, peab vaatama, kas selle saab tagasi paigutada. Sokli soojustamise vajalikkust selgub edasise projekteerimise käigus, kuid peab meeles pidama, et väljaspoolt soojustamine muudab hoone välimust. Juhul, kui alumised seinapalgid peab asendama, siis võiks vundamendi peale valada betoonist taldmikovöö ning selle peale hüdroisolatsiooni. Väljavahetamisel peaks säilitama maksimaalselt korrasolevat palkmaterjali. Vertikaalplaneerimise osas võib otsida võimalusi, kas oleks võimalik parandada hoone kõrgust maapinna suhtes. Kuna seinapalgid asuvad maapinna sees, on suur tõenäosus, et need vajavad väljavahetamist.

2.1.2 Põrand

Kunagise rehetoa ning nüüd köögi põrand on valatud betoonist. Selle peale on pandud bituumeniga paigaldatavad plastplaadid. Plaatide peale on paigaldatud nõukogude ajal linoleum. Tuulekoja põrand on plaaditud klassikalise 10x10cm punase keraamilise plaadiga.

Joonis 18. Tuulekoja põrand¹⁸

Joonis 19. Köögi põrand¹⁹

Elamu põrandal on vana põrandalaudis, mis värvitud nõukogudeaegse pruuni õlivärviga. Põranda konstruktsiooni saab teada seda lahti võttes. Vajadusel tuleb karkass asendada või proteesida. Üheks võimaluseks on ka puitpõranda alla valada raudbetoonist aluspõrand.

Joonis 20. Elamu põrandalaudis

2.1.3 Välissein

Hoone põhjaküljes asuv tervetest kividest maakivimüür (arvatavasti põllult korjatud) on hästi säilinud ilma suuremate vajumisteta. Müüri peal on seguvöö ja puitkonstruktsioon. Sissesõidupoolne kambrite ja rehetoa külg on krohvitud. Samuti näha, kuidas rõhtsest ümarpalgist risnurkad on ristlaudisega üle laotud.

Kollaseks värvitud laudis on pealt osalt rõhtne ning suuremas osas püstine. Otsaseina on 1980ndatel paigutatud punaseks värvitud laudis, mis jäljendab ajaloolist. Võib oletada, et hoone konstruktsioon ei ole deformeerunud, sest laudises ei ole silmaga nähtavaid deformatsioone.

Joonis 21. Rõhtpalk, maakivimüür ja laudis²¹

20 Autori pildikogu

21 Autori pildikogu

Otsaseina sisse on sipelgad uuristanud endale pehkinud ossa pesa. Pesa asukoht on aknaava all, mis viitab, et seal on esinenud niiskusprobleemid. Puit aknaava all võis olla juba varem pehkinud. Sipelgapesa on nüüdseks likvideeritud.

Joonis 22. Pehkinud rõhtpalk²²

Joonis 23. Algupärane säilinud laudis²³

Joonis 24. Maakivimüür²⁴

22 Autori pildikogu

23 Autori pildikogu

24 Autori pildikogu

Säilitamise ettepanekud:

Maakivimüür on hästi säilinud ning suured vajumised puuduvad, seega peab selle säilitama. Hoonel võiks üle kontrollida kõik aknasõlmed, et niiskuskahjustused leida ning parandada. Arvatavasti peab avama kogu hoone fassaadilaudise, sest lisaks niiskuskahjustusele on ka putukakahjustused. Alumised rõhtpalgid peab suure tõenäosusega proteesima või välja vahetama. Palgi peale ning välislaudise vahele võiks lisada tuuletõkkekanga, mis parandab märgatavalt hoone energiatõhusust. Lisaks sellele võib lisada õhukese kihi (nt 50mm) ka soojustust, nii ei muutu hoone proportsioonid liiga palju. See tähendab, et siis tuleb aknaplokid väljapoole tõsta. Välisvoodri peab suure tõenäosusega välja vahetama, sest õhukene voodrilaud puruneb lahtivõtmisel kergesti. Samuti on lauad suhteliselt lühikeste juppidega, mitte eriti pikad. Selleks, et ronitaim ei kahjustaks maakivimüüri, võiks selle eemaldada või tõsta eraldi raamile.

2.1.4 Siseseinad ja -viimistlus ja vahelagi

Hoone siseseintest kandev sein on rõhtsest ümarpalgist sein ning ülejäänud kerged puitseinad. Enamus ruumides on need kaetud Nõukogudeaegse õlivärviga kaetud plaatmaterjaliga. Ka krohvitud seinad on Nõukogudeaegse õlivärviga kaetud, seega on raske krohvi koostist täpsustada. Siseruumis on olulisel kohal reheahi, mida on parandatud ning viimistletud aastate käigus erinevat moodi. On näha, et ahju kollet on kinni ehitatud võlvkaarega, kuid edasiste sammude tegemiseks on vaja ekspertiisi. Vahelagi on puidust, kuid samuti kaetud Nõukogudeaegse õlivärviga kaetud plaatmaterjaliga. Laetalad on samuti kaetud sama plaatmaterjaliga.

Joonis 25. Reheahi²⁵

25 Autori pildikogu

Säilitamise ettepanekud:

Laetalad, siseseinad tuleb avada ning Nõukogudeaegne viimistlus eemaldada. Vineeri all võib olla vana krohv, mille peab säilitama ja taastama. Juhul, kui laetalad on kahjustunud tuleb need proteesida või asendada. Siseseintes ega põrandal ei ole näha suuri vajumisi, seega ei pea ilmselt siseseinu tõstma hakkama. Vahelae peab soojustama vanale majale sobivate soojustusmaterjalidega. Vahelage koos talade ja laudisega peaks tõstma, et taastatada algupärane rehetoa kõrgus.

Joonis 26. Siseviimistlus²⁶

2.1.5 Katus ja korsten

Madal viilkatus ei ole erineb ajaloolisest poolkelp katusest. Põlengus taasehitatud katus tehti ajaloolisest erinev. Uued sarikad on 50x150mm ning ligikaudu 1000mm sammuga. Sarikate peal on roovitus ning eterniit. Pennid on sarikatesse kinnitatud naeltega, mitte tapitud.

Joonis 27. Katusekonstruktsioon²⁷

²⁶ Autori pildikogu

²⁷ Autori pildikogu

Säilitamise ettepanekud:

Selleks, et hoone saaks tagasi oma ajaloolise välimuse, võiks taastada algupärase poolkelpkatuse või kõrgema viilkatuse. Ajalooline katus oli umbes 2 meetrit kõrgem, kui uus katus. Korsten viitab algsele katuseharja kõrgusele ning algupärane poolkelpkatus muudaks hoone välimust. Samuti muutub katust tõstes räästa laius laiemaks. Algne katusematerjal on roog, seega võiks uus katus võimalusel ka roost olla. Korsten võimalusel säilitada ja korrastada. Puuduvad pärliinid ja insener peaks kontrollima, kas toolvärk on piisav. Kontrollida tuleks murispuu seisukord ning seda vajadusel korrastada. Üldiselt on eterniitkatus heas seisukorras ning ehitustehnilistel põhjustel väljavahetamist ei vaja.

Joonis 28. Korsten²⁸

2.1.6 Avatäited

Olemasolevad aknad on nõukogudeaegsed kahe püstise raami ja ruuduga puitaknad. Algupäraselt on aknaava ümber tenderpost, kuid ei ole teada mis nendest saanud on. Seega peaks aknaavades kontrollima nende olukorda ja olemasolu. Aknaplokkide uuendamisel jälgida, et aknaplokk oleks seinä välispinnaga samal tasapinnal. Maakivimüüri kohal on kasutatud lintakna motiivi, mis on hoone kasutamise võimalusi suurendanud.

Joonis 29. Avatäited²⁹

28 Autori pildikogu

29 Autori pildikogu

Joonis 30. Püstlaudisega väravad

Kõik ukсед on nõukogudeaegsed lisandused ning algupärased ukсед säilinud ei ole. Rehealuse hoovipoolses osas on nõukogudeaegsed värvitud püstlaudisega väravad, mis võisid ka algupäraselt nii olla, et vankreid või loomi liigutada. Säilitama peaks selle ava suuruse.

Säilitamise ettepanekud:

Nõukogudeaegsed aknaplokid on rahuldavas olukorras kuid vajaksid restaureerimist. Peaks säilitama uue kihistuse akna- ja usteavade suurused. On võimalus, et siseuksed on algupärased reheuksed, mis on nõukogudeajal plaatmaterjalidega üle löödud. Selle peaks välja selgitama ning sellisel juhul restaureerima. Lintakna motiivi võiks säilitada nii kaua, kuni võetakse ette katuse tegemine. Pärast uut katusekuju peab üle vaatama lintakna paiknemise ning sobivuse, kuid kasutamise huvides võiks selle säilitada.

2.2 Ait

Lisaks elamuhoonele asub taluõuel ka ait, mis ei ole põlengu käigus kahjustusi saanud. Ait on rõhtsetest ümarpalkidest ristnurkadega kahe ruumiga hoone. Selle põhjapoolses otsaservas asub eterniidist varikatus. Plaanilahenduses ning materjalikasutuses on hoone säilinud autentsena, omamata hilisemaid kihistusi. Ait on ajalooliselt mõeldud asjade hoiustamiseks.

Joonis 31. Ait³¹

31 Autori pildikogu

2.2.1 Vundament

Hoone vundament on maakividest ning ilma alusmüürita. Seinte sõlmkohtade all on maakivid

Hoone vundamendi

soklikivid on osaliselt lahtised ning palk on mõningatest kohtadest õhus.

Seega on niiskuskahjustusi alumistel palkidel pigem vähe. Teisel pool on maapinna

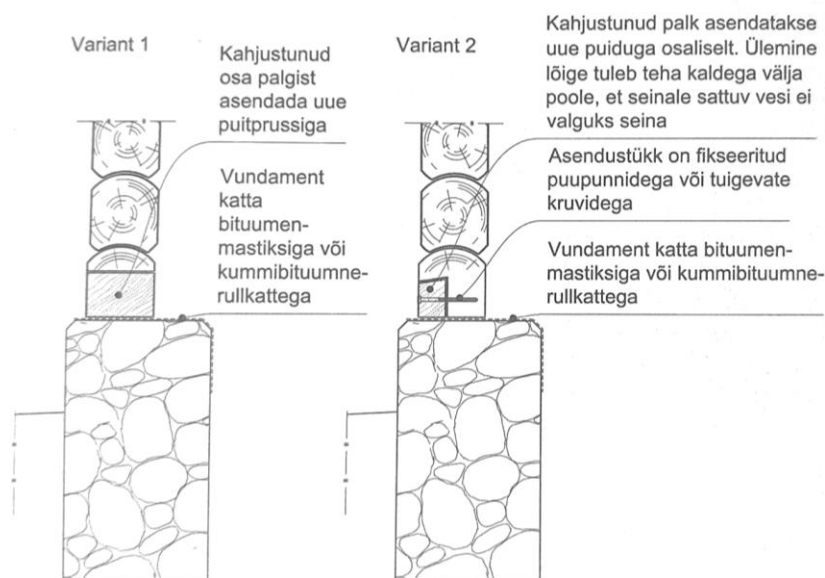
Joonis 32. Sokkel³²

tõusmise tõttu alumine palk pinnasega kontaktis, seega võib

hoovipoolne alumine palkirida olla kahjustunud. Madal sokkel koosneb maakividest ja paeividest. Osaliselt on need seguga seotud, osaliselt mitte.

Säilitamise ettepanekud:

Esmajoones tuleks vahetada avatud ja kriitilistes seinaosades alumine palkirida. Seda tehes peab säilitama võimalikult palju korrasolevat palgiosa ning vahetada välja ainult mädanenud palgiosad. Lõpuks tuleb seda teha kogu hoone ulatuses.

Joonis 33. Alumise palgirea asendamine³³

32 Autori pildikogu

33 M. Paloliil, T. Kalamees, Näiteid palkmajade taastamisest. Põlvamaa: MTÜ Vanaajamaja, 2016

Soklikivid võiks siduda mördiga ning tühjad kohad täita kividega. Alumise palgi ning sokli vahel tuleks tagada võimalik hüdroisolatsioon. Selleks, et vesi hoonest eemale juhtida, peab tekitama hoonest eemale maapinna kalde. Kui on vaja, peab rajama drenaazi. Vertikaalplaneerimise osas peab otsima võimalusi, kuidas maapind hoone perimeetris madalamaks saada. Juhul, kui mõlema hoone restuareerimine algab koos, võiks ühise sademeveesüsteemi kaudu vihmavee hoonetest eemale juhtida.

2.2.2 Põrand

Ühel aidaruumil on muldpõrand ning teisel laudpõrand, mille all on kelder. Kuna laudpõrandaga ruumi ei õnnestunud sisse pääseda, siis ei tea millises olukorras laudis on. Kui laudis on pehkinud, siis tuleks see asendada alt poolt soojustatud betoonpõrandaga, mille peale läheb laudis. Muldpõrandaga aidaruumis peab taastama teise ruumiga sarnaselt laudpõranda.

2.2.3 Välissein

Välisseinad moodustavad ristnurkadega kahelt poolt tahatud rõhtpalgid. Otsaviilud on kaetud viimistlemata püstise laudisega, esimesel korrusel katteliistuga laudisega. Laudis on heas seisukorras, ning deformeerumise märgid puuduvad. Rõhtpalkseinade olukord tundub samuti hea. Ristseotistes on näha, et ka mõned keskmiste palkide otsad on pehkinud. Vihma eest kaitseks on kahes nurgas ristseotisele laudis peale paigaldatud. Alumiste palgiridade seisukorra hindamiseks peaks esialgu kasutama erinevaid mittepurustavaid uurimismeetodeid. Kui ilmneb pehkinud kohti, peaks seal palgid proteesima või asendama. Avatäidete tenderpostid on võimsatest palkidest, neljalt küljelt tahtud ning ligi 200mm paksusega. Hoone tagaküljel on kasutatud niivõrd ebakorrapärase kujuga palke, et palgivaheid on puitlippidega tihendatud. Palkide tihendusmaterjaliks on takk. Hoone otsaviilus on osadel palkidel näha ebakorrapäraseid väljalõikeid, järelikult on materjali taaskasutatud. Välisseinas on palke ka jätkatud, mis on nii väikeste mõõtmetega hoone puhul tavatu.

Joonis 34. Ebakorrapärased väljalõiked palkides ning pehkinud palkide otsad³⁴

Joonis 35. Otsasein varikatusega³⁵

Joonis 35. Ebakorrapärase kujuga palgid³⁵

Joonis 36. Katteliistuga laudis³⁶

Joonis 37. Laudis³⁷

2.2.4 Siseseinad ja -viimistlus ja vahelagi

Vahelae talad toetuvad rõhtpalkseintele ning on hoonega risti. Nende peal on lahtine laelaudis, soojustus puudub. Sisesein on kahelt poolt tahatud rõhtpalgist ning on heas seisukorras, ükski palk ei tundu niiskuskahjustusega. Sisesein on osaliselt lubjatud ning laelaudis on lubjatud.

2.2.5 Katus

Katuse puhul on tegemist lihtkatusega. Sarikad on dekoreerimata ning nende samm on ligikaudu 125cm. Sarikad ei ole üleval otsotsaga, vaid üksteisega risti. Katus on algupäraselt olnud õlgekatus. Õlgekatus peale on hilisemalt paigaldatud

rookatus paksusega 150mm. Selle peale on hiljem paigaldatud eterniit.

Lagunevat eterniiti on tsinkpleki tükkidega paigatud. Harjaplekk on jäänud paigaldamata või on tormiga ära lennanud. Selle tõttu sajab katus harja koha pealt läbi. Aidahoone renoveerimisel võiks harjapleki paigaldusest, et katus vettpidavaks saada. Räästakast puudub ning sarikad ja laetalad on nähtaval.

Joonis 38. Vahelagi ja -sein³⁸

Joonis 39. Harjapleki puudumine³⁹

Joonis 40. Eterniit rookatuse peal⁴⁰

2.2.6 Avatäited

Hoone mõlemad välisüksed on algupäraseid - põõnadel püstistest laudadest ukсед. Uks on kinnitatud sepistatud latthingedega tenderposti külge. Voodrilaudisega kaetud uktsel on seespool karplukk, teisel tabalukustamise võimalus. Sepissulused roostetavad. Uksed on hästi säilinud ning viimistlemata. Vanadest püstistest laudadest ukсед on väärtuslikud ning neid peaks säilitama. Katusekorrusel on otsaviilus põõnadega püstlaudadest luuk. Sarnaselt esim ese korruse ustele on see sepistatud latthingedega ja tabalukustamise võimalusega.

Joonis 41. Püstistest laudadest uks⁴¹

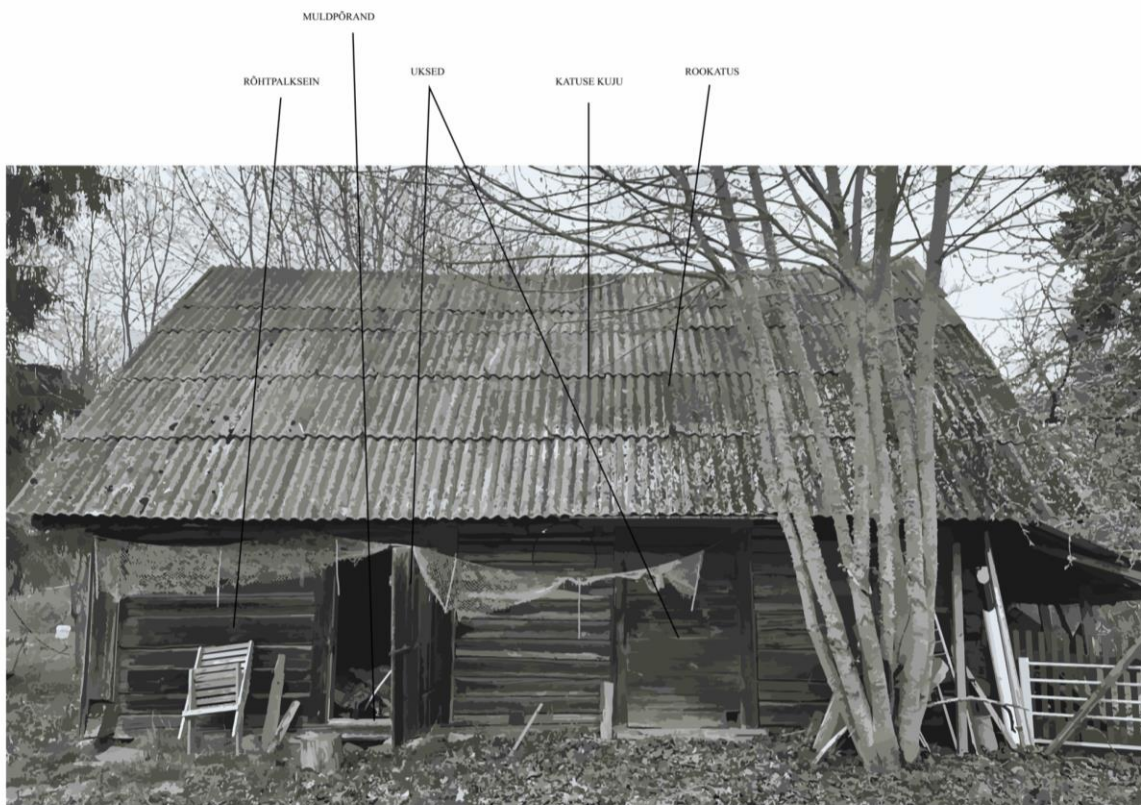

Joonis 42. Karplukuga uks⁴¹

41 Autori pildikogu

42 Autori pildikogu

3. Väärtused

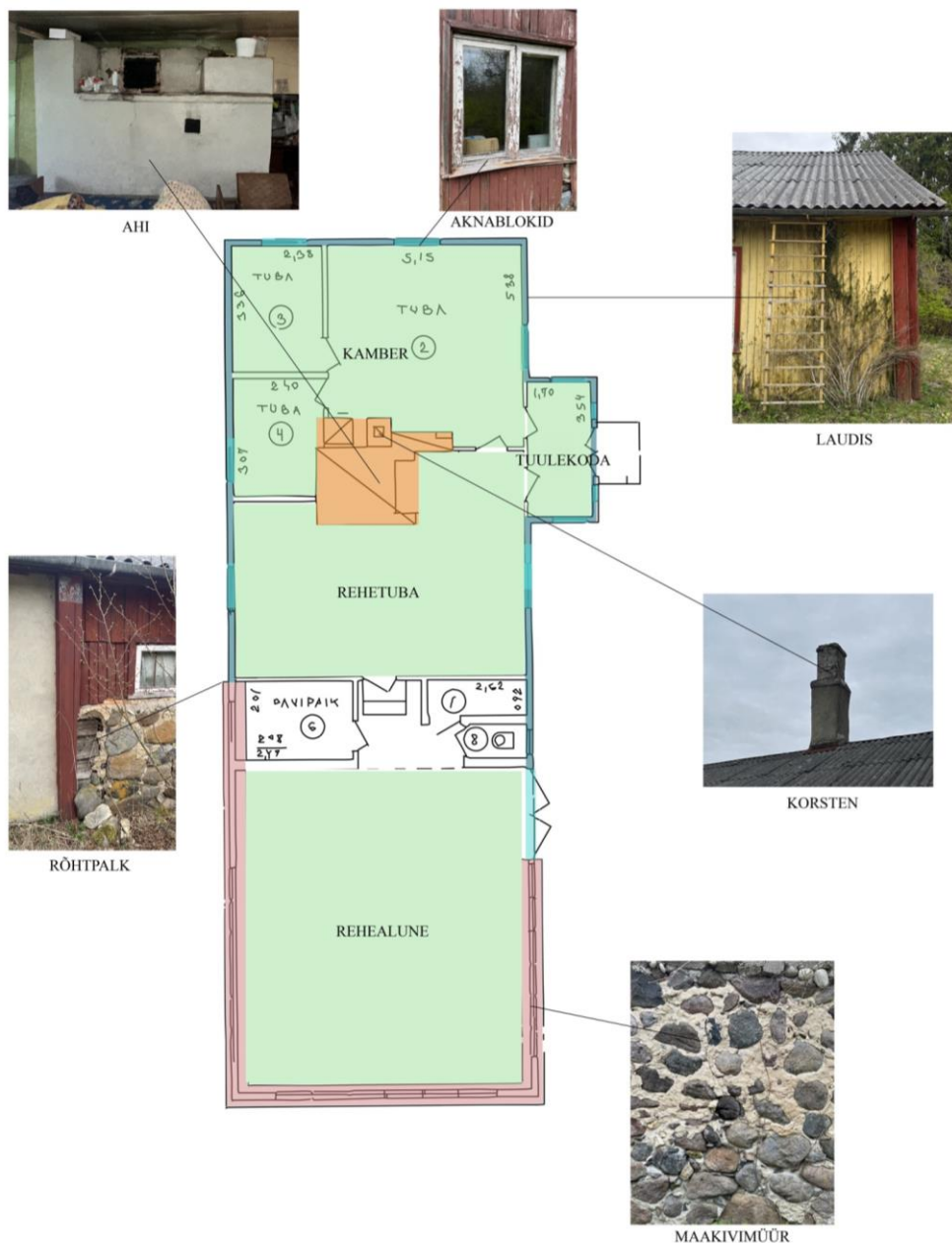

Joonis 43. Aida väärtuste skeem

Suurimaks Pannika talu väärtuseks on rehemaja, mille hoonetüüp on unikaalne. Rehemajad on levinud vaid Eestis ja Lätis, seega on nende säilitamine ajaloolises mõttes vajalik. Samuti on hoonekompleksi asendiplaaniline ajalooline paiknevus märgilise tähendusega. Kahjuks on paljud rehemajad lammutatud või asendatud uemate hoonetega ning stiilipuhast näidet on raske leida.

Pannika talu rehemaja on samuti nõukogudeaegse ehituslaadi all muutunud, kuid seda kihti eemaldades võib tulla ajalooline kihistus välja.. Ajalooliselt kõige olulisemaks pean ma säilinud maakivimüüri, reheahju ning rõhtpalkseinu. Samuti on väärtuslikuks laudaukse ava mõõtmed, mille säilitamist edasises projekteerimises pean vajalikuks. Hoone juures on oluliseks saanud ka uute ajastute kihid. Siin võiks välja tuua nõukogudeaegsed vasara kremonidega aknad, mis küll lõhuvad rehemaja tüüphoone välimust, kuid viitavad erinevatele ajastukihtidele hoones. Samuti lintaken, mis muudab rehealuse ruumina paremini kasutatavamaks.

Siseruumi väärtuslikuim element on reheahi, mis rehetoa soojaks küttis ning vilja kuivatas. Samuti on väärtuslik korsten, mis annab indikaatori hoone esialgsest katuse kõrgusest. Kambrites säilinud põrandalaudis on vajab säilitamist, sest indikeerib ruumide iseloomu. Aidas on väärtuslikud avatäited, kus kõik ukсед on algupärased. Samuti on väärtuslikud seinad, mille moodustavad ristnurkadega kahelt poolt tahatud rõhtpalgid. Õnneks jäi ait põlengus puutumata ning säilinud on algupärane katusekuju, kus peab rookatuse asendama uuega. Lisaks sellele pean väärtuslikuks laudist, mille seisukorda peab kontrollima ja vajadusel parandama.

Joonis 44. Elamu ja garaaži skeem

3. Kokkuvõte

Peaaegu 90 aastat perekonna käes olnud Pannika talu omab minu jaoks suurt tähendust. Olles haruladane säilinud hoonetüüp, võiks mõningad nõukogudeaegsed muudatused ning põlengukahjustused traditsioonilisel viisil taastada.

Rehemaju on säilinud vähe ning seega on Pannika talu unikaalse väärtusega. Hoonete väärtustena välja toodud elemendid peab säilitama ja korrastama. Terviklikku pilti aitab luua taluõue paiknemine metsatukas ning hoonete omavaheline paiknemine.

On raske öelda kindlalt, kuidas objektile läheneda- mida erinevatest ajastustest säilitada ning mida mitte. Lisaks ajaloolisele rehemajale on ka uuem kihistus samuti ajalooliseks muutunud. Seega arvan ma, et ka sellest ajastust on väärtuslikku säilitada. Lintaken võimaldab tuua ruumi valgust, mis muudab rehealuse kasutamist mitmekesisemaks. Kaks põlengut on kahjuks hävitanud kuuri ning mõningad iseloomulikud rehemaja omadused. Olenemata sellest on taluõuel paiknevad hooned ajaloolise tähtsusega.

Lisaks restaureerimisele pakuks välja ka vajadusel võimaluse uue hoone asukoha ning suuruse - see võiks jääda vana kuuri kohale. Nii oleks hoonekompleks terviklik ning tooks talumajapidamise iseloomuliku õueala. Ehitatud on saadaval olevatest materjalidest, näiteks põllult toodud kividest. Jätkudega rõhtpalgid viitavad hoonete ehitamise vajalikkusele. Rehemaja restaureerimisel ja säilitamisel võiks alustada hoone vundamendi uurimisest, sest sealsed vead kanduvad edasi ka teistesse kihtidesse. Aida puhul pean esmalt vajalikuks harjapleki paigaldamist, et vesi sisse ei sajak ning siis vundamendi ja alumiste palgiriididega tegelemist. Pannika talu restaureerimine ja säilitamine on oluline rehemaja tüüpi hoonete puhul, sest nende hoonetüüp on eriline Eesti ajaloole. Edasiseks planeerimiseks on oluline ehitusprojekti koostamine.

4. Kasutatud kirjandus ja allikmaterjalid

Ajaloolised dokumendid

1342 Hõbesalu küla, Pannika. Eesti Rahvusarhiiv. Fondi nr 1184. Nimistu nr 2, Toimiku nr 12038

Pannika talu nr. 80. Eesti Rahvusarhiiv. Nimistu nr 22

Kirjandus ja publitseeritud allikad

M. Palolill, T. Kalamees, Näiteid palkmajade taastamisest. Põlvamaa: MTÜ Vanaajamaja, 2016.

Intervjuud

Intervjuu Mart Krilloga. 10.04.2023. Märkmed autori valduses

Internetiallikad

Joonis 1. Projektala asukoht Lääneranna vallas

https://et.wikipedia.org/wiki/Lääneranna_vald

Joonis 2. Projektala asukoht Hõbesalu külas

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>

Joonis 3. Paiknemisskeem

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>

Joonis 4. Hoonestuse paiknemine maastikul

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>

Joonis 5. Projektala asukoht seoses Illuste mõisaga

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>

Joonis 7. 1867. aasta kaart

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>

Joonis 8. 1909. aasta kaart

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>

Joonis 9. 1903. aasta kaart

<https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>

Muinsuskaitseamet. Vundament ja sokkel. 13.04.2023

<https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/vundament-ja-sokkel-parandamine-ja-parendamine>,

Illuste mõisa ajalugu, 20.04.2023

<https://illuste.ee/ajalugu/>

Andres uus. Palkide vahetus vanemates hoonetes, 11.04.2023

<https://vanaajamaja.ee/download/trukised/Palgivahetus.pdf>

Muinsuskaitseamet. Kultuurimälestiste register, 14.04.2023

https://register.muinas.ee/public.php?menuID=rehemaja&action=view&id=966&fbclid=IwAR1Sn0KmlTPgPaNTqpcARNigR5tIftgF8Hf3RHoFw6Mhr_faGJjpKTd2x3s

Kirjandus

J. Metslang, Vana maamaja. Käsiraamat. Tallinn: Tammerraamat, 2012.

5. Lisad

Lisa 1. Kindlustusleht

Allikas: 1342 Hõbesalu küla, Pannika. Eesti Rahvusrhiiv. Fondi nr 1184. Nimistu nr 2, Toimiku nr 12038

16 19 30
Vorm nr. 100

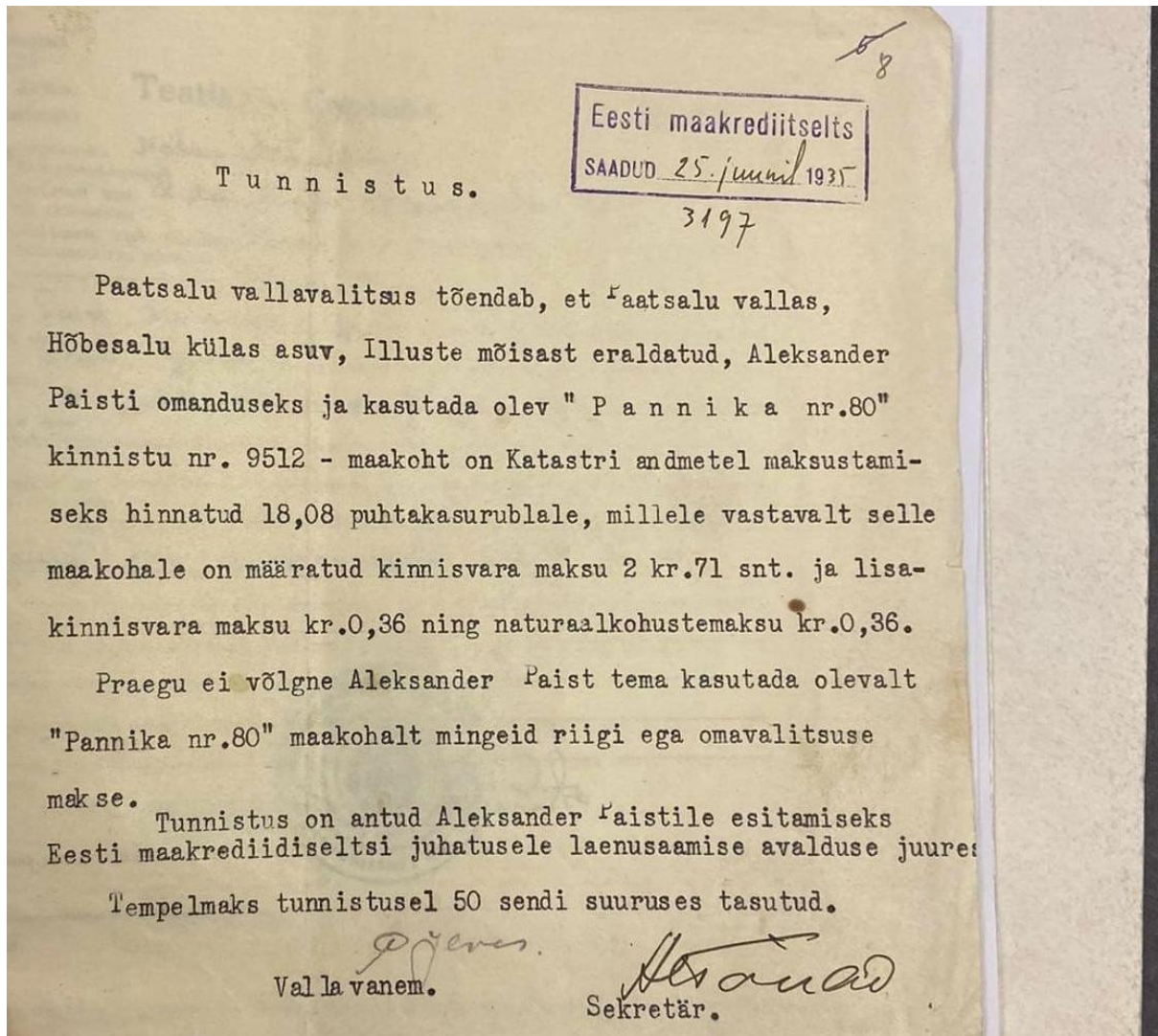
KRILLO, MILVI
ALEKSANDER

Kindlustushindeleht Nr. _____
K/n (linn, tänav) Hõbesalu k. maja nr. _____

	1922	1922	1922	1922	1922
1. Nimeetus	Elamu	Elamu	Elamu	Ait	Kuiv
2. Aasta	1922	1922	1922	1922	1922
3. Ehitise	puu	puu	puu	raie	laud
4. Ehitise	terras	papp	terras	õlg	õlg
5. Pikkus	6,0	3,5	8,0	7,7	8,6
6. Laius	7,5	1,7	7,5	5,2	4,5
7. Põrgus	2,3	2,3	2,3	2,2	2,1
8. Maht (m³) või pind (m²)	104	14	138	88	83
9. Hüüp	GE	13K	N. 16	24M	26M
10. Norm (rbl., kop.)	46 64	66 45	19 00	22 81	14 97
11. Ee-hoone hinne (rbl.)	4851-	930-	2622-	2007-	1243-
12. Muudatus	+1	+1	-1-6	-19	-32
13. Välissseinad			-6		
14. Siseseinad					
15. Ahelae	+2	+3		-9	
16. Põrandad	+3	+4			
17. Katus		-1		+6	+9
18. Aknad, uksed			+4	-2	-1
19. Kolded, korsten	+2				
20. Siseviimistlus, elekter	+1+1			-1-1	-1-2
21. Välisviimistlus				-1	-1
22. Mitmesugused tööd					
23. Parandused kokku	+10	+7	-9	-27	-28
24. Eelkalkuleeritud summaliselt (kop.)					
25. Ee-hinne uues olekus (rbl.)	5336-	995-	2386-	1465-	895-
26. Kulu (%)	-	-	-	60	60
27. Ee-hinne arvestades kulu (rbl.)	5336-	995-	2386-	586-	358-
28. Kõikide hoonete kindlustussumma (rbl.)	2134-	398-	954-	234-	143-
Kõikide hoonete kindlustussumma					5263-
1922 a. Kindlustusmaks					13 rbl. 51 kop.
1922 a. Inspektor					M. Paas
1922 a. Kindlustusvõtja					
1922 a. K/n esindaja					
Hoone hinne kindlustatud k/n poolt					1922 a.

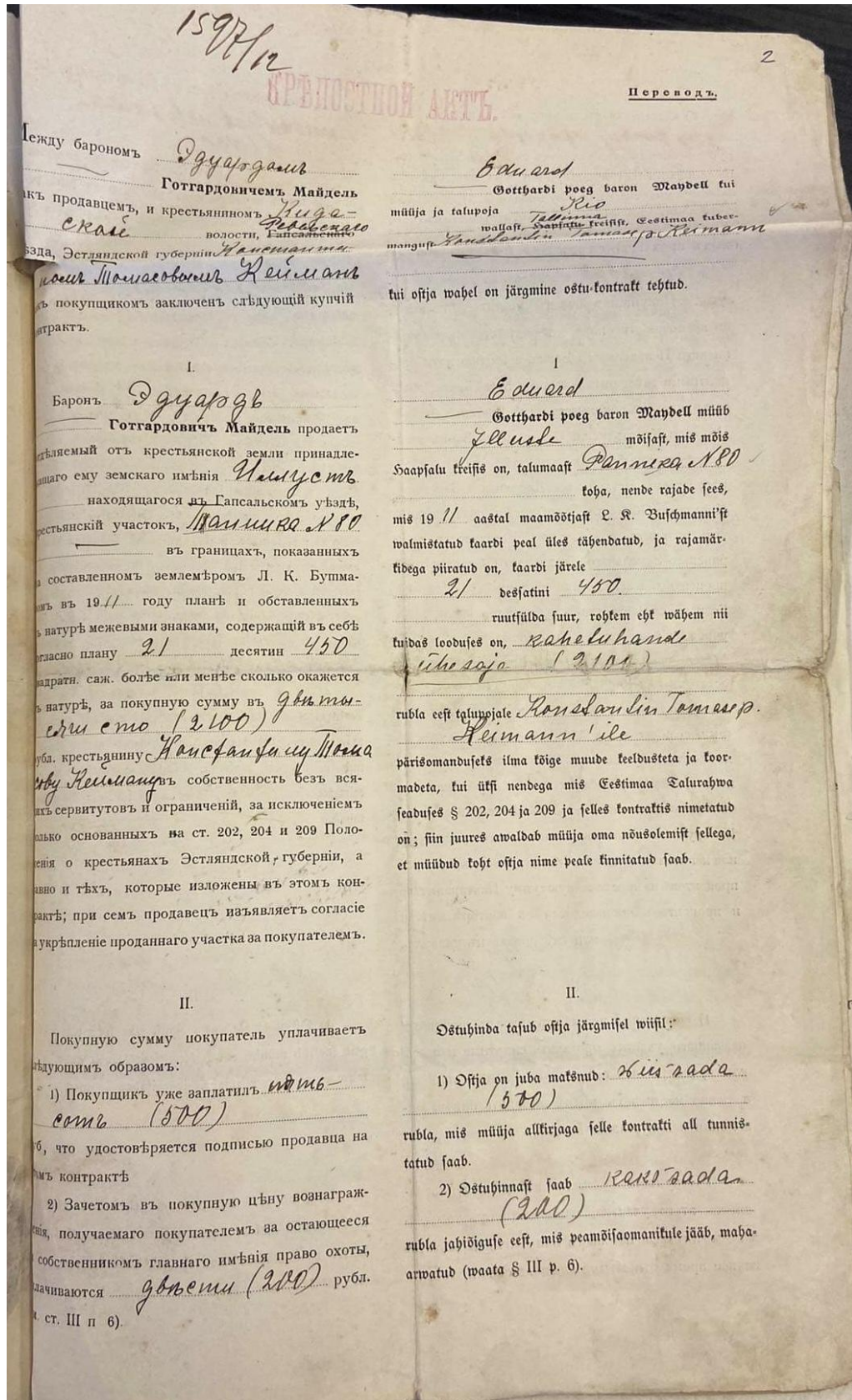
Lisa 3. Tunnistus

Allikas: 1342 Hõbesalu küla, Pannika. Eesti Rahvusarhiiv. Fondi nr 1184. Nimistu nr 2, Toimiku nr 12038

Lisa 4. Tunnistus

Allikas: 1342 Hõbesalu küla, Pannika. Eesti Rahvusarhiiv. Fondi nr 1184. Nimistu nr 2, Toimiku nr 12038

1597/12
КРЕПОСТНОЙ АКТЪ.
Переводъ.
Между барономъ Готгардовичемъ Майделемъ
продавцемъ, и крестьяниномъ Хейманомъ
покупщикомъ заключенъ слѣдующій купчий контрактъ.
Эстляндской губернии Панника

2
Переводъ.
Edvard
Gotthardi poeg baron Maybell tui
müüja ja talupoja Heimann
wallasst. Pannika kreisis. Eestimaa kubermangus.
tui ostja wahel on järgmine ostu-kontrakt tehtud.

I.
Баронъ Готгардовичъ Майдель продаетъ принадлежащий ему земскаго имѣнія Челюсто находящагося въ Гапсальскомъ уѣздѣ, крестьянскій участокъ, Панника № 80 въ границахъ, показанныхъ въ составленномъ землеустроителемъ Л. К. Бутманомъ въ 1911 году планѣ и обставленныхъ натурѣ межевными знаками, содержащій въ себѣ согласно плану 21 десятин 450 квадратныхъ саж. болѣе или менѣе сколько окажется натурѣ, за покупную сумму въ двѣ тысячи сто (2100) рубл. крестьянину Хейману въ собственность безъ всякаго основаннаго на ст. 202, 204 и 209 Положенія о крестьянахъ Эстляндской губернии, а равно и тѣхъ, которые изложены въ этомъ контрактѣ; при семъ продавецъ изъявляетъ согласіе въ укрѣпленіе проданнаго участка за покупателемъ.

I.
Edvard
Gotthardi poeg baron Maybell müüb
Chelusto mõisast, mis mõis
Saapjala kreisis on, talumaast Pannika № 80
kohta, nende rajade sees,
mis 1911 aastal maamõõtjast L. K. Butsmanni'lt
valmistatud kaardi peal üles tähendatud, ja rajamär-
kidega piiratud on, kaardi järele
21 desjatini 450
ruutkülda suur, rohkem ehk vähem nii
tuidas looduses on, kaabeluhandi
ühik saaja (2100)
rubla eest talupojale Heimann'ile
pärisomanduseks ilma kõige muude teeldusteta ja koor-
madeta, kui üksi nendega mis Eestimaa Talurahwa
seaduses § 202, 204 ja 209 ja selles kontraktis nimetatud
on; siin juures awaldata müüja oma nõusolemist sellega,
et müüdüd toht ostja nime peale finnitatud saab.

II.
Покупную сумму покупатель уплачиваетъ слѣдующимъ образомъ:
1) Покупщикъ уже заплатилъ пятьсотъ (500) рубл., что удостоверяется подписью продавца на контрактѣ
2) Зачетомъ въ покупную цѣну вознагражденія, получаемого покупателемъ за остающагося собственникомъ главнаго имѣнія право охоты, назначаются двѣсти (200) рубл.
ст. III п 6).

II.
Ostuhinda tasub ostja järgmisel viisil:
1) Ostja on juba maksnud viissada (500)
rubla, mis müüja allkirjaga selle kontrakti all tunnis-
tatud saab.
2) Ostuhinnast saab kaksisada (200)
rubla jahidiguse eest, mis peamõisaomanikule jääb, maha-
arvatud (waata § III p. 6).

для прогона скота, и собственник участка никак не вправе их загораживать. Также и поправлять почтовые и церковные дороги, как это возложено на участок компетентным начальством.

8) Все каналы и каналы, пролегающие через проданный участок, собственник участка обязан держать в порядке и открытыми.

4) Пока не уплачена вся покупная сумма, покупатель не имеет права без письменного разрешения владельца имения продавать дрова и леса с своего участка, жечь угля, снести находящиеся на нем строения или иным способом уменьшить ценность участка.

5) Границы участка и находящиеся на нем строения и заборы, насколько таковые принадлежат продавцу и проданы вместе с землей, должны быть осмотрены и проверены покупщиком, который по сего не имеет права впредь предъявлять по этому поводу каких либо претензий к продавцу. Покупщик имеет заботиться о том, чтобы строения были застрахованы от огня, потому что продавец никакой ответственности и убытков от могущих случиться пожаров не несет.

6) Право охоты в границах этого участка остается за владельцем имения в виде сервитута, взамен чего покупатель получил, как выше сказано, вознаграждение в размере 200 рубл. зачетом этой суммы в покупную цену (см. ст. II п. 2).

IV.

Со дня сдачи ему участка, т. е. с 23 апреля 1912 года, во владение покупатель отбывает все повинности и подати, как то десятинные и складочные сборы, которые в настоящее время лежат на участке и впредь будут возложены на оный законным порядком, при чем ни он, ни покупатель, ни его наследники не имеют права требовать за то вознаграждения. Пока участок формально не отделен от главного имения, покупатель обязан платить все подати и повинности, исправлять дороги и нести расходы по почтовому фуражу так, как это было во время среднего содержания.

тоги кошаomanik neid teesid mingil wiisil finni panna. Niisamuti koit selle koha peale jaotatud kirikuteed ja postmaanteed, nii kuidas see seatud ulemuse poolt nõud tud saab, parandama.

3) Koit kraavid ja kanalid, mis selle mütubud maa fees on, peavad alati lahti olema ja puugitavas seisus loidas peetud saama.

4) Niitaua kui terve ostusumma pole ära tasutud, ei ole ostjal õigust ilma mõisaomaniku kirjaliku lubata oma koha pealt puid eht metsa müüa, miili põletada, koha peal olevaid hooned laotada, eht muul viisil koha väärtust alandada.

5) Koha piirid ja selle peal seisivad hooned ja aiad, nii laugelt kui nemad müüja päralt ja maaga ühtlasi müü- dud on, on ostja poolt järele waadatud ja ei ole temal sellepärast õigust edaspidi miskit nõudmist selle üle müüja vastu tõsta. Ostja peab hoolt kandma, et koit hooned tule vastu kinnitatud olets, sellepärast, et müüja miskit vastutust oma peale ei võta ja tulekahju korral miskit kahju ei kannab.

6) Sahi õigus selle koha rajades jääb mõisaomaniku serwituti näol, mille tasuts, nii tudas eelpool tähendatud, ostja tasuts 200 rubla ostuhinnast maha arvatud sai (waata § II p. 2).

IV.

Koha ostjale omanduseks kätteandmise päewast saadit, see on 23. aprillist 1912 aastast, kannab tema (ostja) koit maksud ja koormad, ka desfatini ja adramaksud, mis selle koha peal praegusel ajal on ja tulewikus seaduse teel pandud saamad selle juures ei ole ostjal ega tema pärijatel ühtki õigust mingisugust tasumist nõuda. Niitaua kui koht wormilitult peamõisa küljest lahutatud ei ole, kannab ostja koit maksud ja koormad, teesilutamised ja postimeona maksud nõnda kuidas see rendi ajal sita saadit täidetud sai.

Ванноши Эдуардовъ Заронови Майеви

При сравненіи мною этой копии съ подлинникомъ, съ послѣднимъ по дѣлѣ, приписки, зачеркнутыхъ словъ и никакихъ особенностей кромѣ отвороченныхъ не было. 1912 года. Юли 27 По реестру № 2149. Под

линникомъ гербовымъ сборомъ не оплаченъ. Въ сей копии зачеркнуто: Гансальскаго " " Гарфали и надписано: Гибельскаго " " Tallinna, неправильно " мой ", " ильминъ " " Кидаской " и " живущимъ " -

Секретарь М. Горюхи

КРѢПОСТНАЯ НАДПИСЬ.

На основаніи опредѣленія Начальника Крепостнаго Отдѣленія при Ревельско-Гансальскомъ Мироземъ Съездѣ отъ 28 июня

1912 года подлинная купчая приобретена изъ крепостной книги для от-
дѣленныхъ участковъ кредиторской земли за 1912 годъ и
въ 04 томъ крѣп. реестра изъ означенной крепостной книги въ отдѣлѣ
1572, отведенный для участка Гансальскаго от 70,

надъ имѣніемъ Кемпестъ, Гибельскаго урзда,
въ 1 графу II части, приобретена въ
собственность по купчей отъ 28 июня 1912 года

кредиторами Константиномъ Мошковымъ
Лейнеромъ за 2100 рублей

и въ 1 графу III части: "обезпечены ограничения и обременения по
купчей отъ _____ 1912 года". См. журн 1597
за 1912 годъ.

24 ЮЛЯ 1912 г

Начальникъ Крепостнаго Отдѣленія: Ильинъ

Секретарь: М. Горюхи

Гендеръ Зеллеръ, 2 Константинъ Кемпестъ мѣстѣ
надъ сѣмъ дѣломъ купчая за 2100 руб., ссуды 1400 руб., обр.
2100 руб. Крѣп. реестръ отъ 27. Юли 1912 г. Крѣп.
и др.

Юли 28. Юли 1912 г

Генд
Зеллеръ
Ильинъ
Горюхи

3) Остальная часть покупной суммы в адму васту крестерса (1400) руб. обеспечивается залогом участка и подлежит на основании настоящей купчей укреплению на данном участке в пользу продавца. Проценты за этот долг уплачиваются по пяти (5) со ста в год, считая с 23 Апрель 1912 года и платежи оных производится каждого 1 марта и 1 сентября месяцев за истекшее полугодие. Покупщик обязан уплатить этот долг, по возможности скоро, с содѣйствіемъ Крестьянскаго Поземельнаго Банка, а именно пяти процентными закладными листами этого Банка, которые продавец принимает по нарицательной цѣнѣ. Но если Крестьянскій Поземельный Банк откажется отъ содѣйствія, или дастъ меньше чѣмъ предлагаетъ Эстляндское Дворянское Земельное Кредитное Общество, то покупатель обязан уплатить долгъ с содѣйствіемъ Эстляндскаго Дворянскаго Земельнаго Кредитнаго Общества пяти процентными закладными листами сего общества. Если с содѣйствіемъ упомянутыхъ кредитныхъ учреждений не можетъ быть уплаченъ весь долгъ, то покупатель обязанъ, если оставшійся за тѣмъ остатокъ покупной цѣны меньше ста рублей, немедленно уплатить этотъ остатокъ наличными деньгами, если же таковой больше ста рублей, то онъ долженъ его уплачивать ежегодными взносами не ниже двадцати пяти (25) рубл. каждого 1 марта начиная с 1 марта 1913 года. Въ случаѣ же просрочки въ платежѣ процентовъ или капитала покупатель обязанъ платить по шести процентовъ на просроченную сумму. Плата капитала и процентовъ производится въ конторѣ имѣнія Латцале или гдѣ продавецъ укажетъ.

III.

- 1) Покупщикъ не имѣетъ права въ границахъ названнаго участка продавать спиртные напитки или предоставлять такое право другимъ лицамъ, и равно не имѣетъ права возводить пивоваренные или винокуренные заводы.
- 2) Покупщикъ обязанъ всѣ дороги въ границахъ этого участка, независимо отъ того показаны ли онѣ на планѣ или нѣтъ, держать во всякое время открытыми для пользованія, также и

3) Зѣреle jäänud jagu wõlga ostuhinnast, see on üksikuhad nelisada (1400) rubla saab koha pandiks panemisega kindlaks tehtud ja müüja nime peal müüdüd koha male ingrossseeritud Profsentisi maksetatse selle wõla seft wiis (5) rubla saja pealt aastast, arwatud 23. Aprillist 1912 aastast, ja protsendid saawad määratud iga 1 märtsil ja 1 septembril mõeldainud poole aasta ette. Ofsja on kohustatud seda wõlga, wõimalikult ruttu, Talurahwa Põllupanga kaastegewusel selle panga wiieprotsendiliste wõlakirjadega, keda müüja nende algushinna järele wastu wõtab, ära maksta. Kui aga Talurahwa Põllupant laenu ei anna, eht annab wõhem kui Eestimaa Wõisade Kredit-Selts, on ofsja kohustatud seda wõlga Eestimaa Wõisade Kredit-Selsti kaastegewusel ära maksta 5% Kredit-Selsti paberiga. Kui nimetatud laenu afutuste abil terwe wõlg ei wõi tasutud saada, on ofsja kohustatud ostuhinnast weel jäänud summa, kui see wõhem on kui sada rubla, koha puhta rahaga wälja maksta, kui see aga rohkem on kui sada rubla, tasub tema (ofsja) seda wõlga igaaastaiste maksubudega mitte wõhem kui kaks kummeendikku (25) rubla igal 1 märtsil 1913 aastast saadil arwatud. Kui ofsja ei peaks õigel ajal kapitali eht protsendi maksumise ära maksta, on tema kohustatud kuus protsenti maksmata jäänud summa pealt maksta. Kapitali ja protsendi maksumise toimetatakse Palsali mõijas, eht kus müüja tahab.

III.

- 1) Ofsjal ei ole mitte õigust selle koha rajades tegeid jootsida müüja, eht teistele selleks luba anda, ei mitte wiina- ega õllewabrikuid ehitada.
- 2) Ofsja peab kõit teed, mis selle koha rajades tege rahi tegemise ajal on, selle peale waatamata kõi nend kaardi peal märgitud on eht mitte, igal ajal pruutseks lahti pidama, karjateed karjaajamise tarwis j

9302

6

maakohtade 1934a.kinnistusraamatuse ja selle raamatu registri 64
kõite 9512 ossa /Konstantin Keiman'i talukoht "Pannika N.80"/ II jaos
1 lahtrisse tehtud järgmine sissekanne:"Omandas ostulepingu põhjal 23
jaanuarist 1934a.1000 krooni eest Aleksander Mihaili p.Paist."

Maa 1934a.päevaraamatu N.534.

"19" veebruaril 1934a.

Kinnistusjaoskonna ülem

Sekretärijärgi